

แผนภาพที่ 4.32 ภาคผลชาโยเต้

(ผู้ให้ข้อมูล นายพงศ์ศักดิ์ อินคำ)

4.1.5.3 การปลูกข้าวไร่ หรือปลูกข้าวดอย

ปัจจุบันนี้ การปลูกข้าวไร่นั้นมีส่วนน้อยถึงน้อยมาก หรือแทบจะไม่มีเลย เพราะที่ดินมีราคาสูง ผู้คนก็ขายให้กับนายทุนกันเกือบหมด เมื่อก่อนนั้นที่ดินเคยเป็นอู่ข้าวอุ่น้ำของชาวเกษตรกรในหมู่บ้าน ที่ดินส่วนใหญ่จึงเป็นของนายทุนและถูกใช้ประโยชน์ทำริสอร์ท โรงแรม และบ้านจัดสรร มีที่บางแห่ง นายทุนซื้อไว้เก็บกำไรไม่ได้ทำอะไรปล่อยที่ดินทิ้งไว้ให้กรัง ชาวบ้านบางรายขายที่ดินไปแล้วเงินหมดก็ต้องหานกลับมาเป็นคนฐานะยากจนเหมือนเดิม และก็ต้องกลับมาทำไร่ ทำสวน โดยทำในพื้นที่ที่ขายให้กับนายทุนที่ปล่อยให้กรังว่างเปล่า

ประมาณปี 2539 ข้าวไร่ก็เริ่มมีการปลูกขึ้นมาอีกครั้ง โดย ชาวมังบันดอยส่วนใหญ่จะปลูกข้าว เพราะคนบนดอยจะรับประทานข้าวหุง พอชนผ่านมังบันดอยปลูกข้าว คนพื้นราบก็ปลูกข้าวตาม การปลูกข้าวไร่ถ้าปลูกทิ้งระยะห่างใกล้กัน ข้าว ก็จะถูกกรอบกวนจากศัตรูพืช ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปลูกวันละเวลา ไม่เลี่ยงกัน

เมื่อก่อนนั้นคนพื้นเมืองจะใช้ขอบขุด หรือใช้ไม้แหลมกระหุงเป็นรู แล้วหยดด้ เมล็ดข้าว แต่เดียว呢 ก็เอาแบบอย่าง ชนผ่านมังบันดอย โดยใช้เสียมที่มีลักษณะคมเว้าติดด้ามยาว เจาะลงดินแล้วคนใส่เมล็ดข้าว ก็ใส่ตามซึ่งเร็วกว่าใช้ขอบหรือไม้แหลมของคนพื้นราบหรือคนพื้นเมืองทำ

สำหรับการปลูกข้าวไร่นั้น ในหลักการที่ทำก็คือสภาพดินต้องดี สภาพแวดล้อมดี ดินดี คือ ดินต้องมีแร่ธาตุ พอที่จะปลูกข้าวได้ดี ดินร่วนซุย สภาพแวดล้อมดีคือไม่ติดป่าจนเกินไป ได้รับแสงแดดอย่างเพียงพอ การปลูกข้าวไม่ควรปลูกข้าวที่เดิมเกิน 2 ปี

การเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยส่วนใหญ่คนพื้นราบจะปลูกข้าวเหนียว อย่างเช่น ข้าวขาว ข้าวขาว ข้าวกล้ำ ข้าวแดง ข้าวซิว คนส่วนใหญ่รักพันธุ์ข้าว และชื่อพื้นเมือง แต่พันธุ์ไทยนั้นไม่ค่อยรักษา

ระยะเวลาในการปลูก คือ เดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ของทุกปี ชาวสวนชาวไร่ ก็เริ่มลงมือผ่อนถางไว้เพื่อเอาหญ้าและวัชพืชออกไกวัวพอแห้งดีแล้ว ก็จะมาประมาณปลายเดือนมีนาคม-เมษายน ส่วนใหญ่ก็จะมาเพาะระหว่างทำให้สัดส่วนกับการทำเพาะปลูก อีกอย่างข่าวก็จะตามเป็นความคิดของชาวบ้าน แต่สมัยนี้การทำได้ค่อนข้างยาก เพราะการเผาจะทำให้เกิดภาวะโลกร้อน เป็นหมอกควัน สร้างผลกระทบทางอากาศ หน่วยงานรัฐมีการรณรงค์ไม่ให้จุดไฟเผา แต่คนส่วนใหญ่ก็ยังใช้วิธีเผาอยู่พอดีเดือนพฤษภาคม ต้นฤดูฝนก็จะเริ่มเก็บเศษไม้หรือใบไม้ที่ยังคงเหลือจากการเผาพร้อมกับการใช้ขอบดูดสับเอาหญ้าและต้นตอของไม้ที่งอกใหม่ออกให้หมด พอปลายเดือนพฤษภาคม-ต้นเดือนมิถุนายน ก็จะเริ่มทำการปลูกข้าวโดยการซ้ายกันปลูก การปลูกข้าวไร่คุณปลูกจะจับคู่กัน คู่ครู่มันโดยใช้เสียงคุ้มเว้าด้วยภาษา เมล็ดข้าวที่นำมาปลูกนั้นต้องนำมาคุกคักกับปุ๋ยสูตร 21-0-0 หรือ 16-20-0 ก็ได้อัตราการใช้ข้าว 1 ถัง ต่อปุ๋ย 2-3 กิโลกรัม หยดเมล็ดพันธุ์ลงหลุมข้าวประมาณ 10 เมล็ด ให้เห็นปุ๋ย 3-4 เม็ด การใส่ปุ๋ยนั้น จำเป็นต้องใส่เพาะการปลูกข้าวที่เดิมดินจะขาดขาดหักหัก จะทำให้ข้าวไม่งาม ปุ๋ยที่ใส่นั้นจะละลายทำให้ข้าวที่งอกออกมากจะได้รับปุ๋ยที่เราใส่พร้อมกับเมล็ดข้าวได้ 1 เดือนจะต้องใส่ปุ๋ยอีกครั้งหนึ่ง พอข้าวตั้งท่องก็ใส่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อตอนข้าวยังไม่ตั้งท่องก็จะเอาหญ้าออกถ้าไม่เอาออกหญ้าจะแย่งอาหารของข้าวทำให้ข้าวไม่เจริญทำให้ข้าวแคระแกรน จะไม่ได้ผลผลิต

ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว ประมาณ 4 เดือนกว่าๆ หรือเดือนตุลาคม ก็จะเกี่ยวข้าวโดยใช้เครื่องเกี่ยว บางคนก็จ้างแรงงานเกี่ยว บางคนก็จะบอกให้คนที่ปลูกข้าวเหมือนกันมาช่วยกันเกี่ยวเสร็จแล้วก็จะตอบแทนกันตามวันที่มาช่วยกัน หลังจากเกี่ยวข้าว 3-5 วัน จะมาช่วยกันมัดเพื่อนำข้าวมาตี แล้วใช้พัดมาพัด เอาเมล็ดข้าวที่ลีบหรือเมล็ดไม่สมบูรณ์ออก จากนั้นก็นำใส่กระสอบๆ ละประมาณ 3 ถัง และมัดปากกระสอบให้แน่นแล้วใส่รถกลับบ้าน

ข้าวไร่จะได้ผลผลิตน้อยกว่าข้าวนา เพราะการเพาะปลูกมีศัตรูพืชเข้ารบกวน เช่น นกเขาลงกินบ้าง ปลูกข้าวไร่ลำบากยิ่งกว่าทำนาพื้นราบ แต่ดีกว่าเพาะปลูกข้าวไร่สามารถปลูกแต่งกวาง แต่ไทยพร้อมกับการปลูกข้าวไร้ และมีถิ่นบางพันธุ์สามารถปลูกไปพร้อมกับปลูกข้าวไร่ได้

การทำไร่คือวิถีชีวิตคนพื้นเมืองปีหนึ่งปลูกประมาณ 2 ไร่ ได้ผลผลิตข้าว 80-100 ถัง เท่านี้ก็สามารถเลี้ยงคนในครอบครัวได้ 3 คน ได้ทั้งปี แต่ยังมีแตงพันธุ์ต่างๆ ให้กิน และขายอีกด้วย เท่านี้ก็เพียงพอสำหรับชาวไร่ชาวนา ดังคำว่า “ไม่มีคำว่าจนสำหรับคนขยัน”

แผนภาพที่ 4.33 ภาพการเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวผสมปุ๋ยเพื่อปลูก

แผนภาพที่ 4.34 ภาพการหยดเมล็ดข้าวลงในหลุม

แผนภาพที่ 4.35 ภาพการดูแลไร่ข้าวก่อนข้าวตั้งท้อง และแต่งที่ปลูกแทรกในไร่ข้าว

(ผู้ให้ข้อมูลนายสมบูรณ์ แก้วมณีรัตน์)

4.1.5.4 การปลูกข้าวนาดํา

การทำนาดํา เริ่มทำนาประมาณเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ของทุกปี การทำนาปัจจุบันนี้ใช้รถไถนา เพราะความถูกขายไปหมด รถไถนาถูกนำเข้ามาแทนที่ความเมื่อปี พ.ศ.2515 สมัยก่อนการใช้ควายไถนา ก็จะต้องมีคนเลี้ยงควาย 1 คน ต่อครอบครัว ชาวบ้านจึงหันมาใช้รถไถแทน วัว ควาย เพราะสะดวก และใช้ระยะเวลาในการไถนาอยู่เรื่อยๆ ประยัดเวลาไม่ต้องไถนาตอนเช้าและตอนบ่ายและไม่ต้องมีภาระเลี้ยงควาย ชาวนาจึงนิยมใช้เครื่องจักรแทนควาย แต่มาตอนนี้มีมันแพงตันทุกการไถนาจึงสูงกว่า การใช้ควายไถนา หลังจากขายควายไปก็เป็นยุคควายเหล็ก (รถไถนา)

วิธีการทำนา เริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ด้วยการตัดหญ้าและวัชพืชในแปลงนาและรอบๆ แปลงนา จากนั้นเตรียมแปลงนาสำหรับหว่านกล้าโดยนำเข้านาหรือนำมาจากฟันตกแล้วไถนาด้วยกำจัดวัชพืช แล้วคราดให้ดินในนาเรียบเป็นชือเล่นนำวัชพืชออก แล้วจัดเตรียมแปลงเพื่อหว่านกล้าที่จะนำไปปลูกในแปลงดินที่เตรียมไว้

การเตรียมกล้า นำข้าวเปลือกที่จะนำไปเป็นกล้ามาแซ่น้ำทิ้งไว้ 2 คืน แล้วนำออกมาก้มัก 3 คืน พอเมล็ดข้าวแตก จึงนำไปหว่านในแปลงที่เตรียมไว้พอดันกล้าได้ประมาณ 15 วัน ก็เตรียมปันคันนาเพื่อไม่ให้คันนามีรูร้า แล้วเริ่มไถคราดดินในนาให้เรียบเตรียมที่จะปลูก

เมล็ดข้าวเปลือกที่ใช้เป็นกล้าที่หว่านใช้เวลาประมาณ 1 เดือน เมล็ดข้าวเปลือกจะองค์กรมเจริญเติบโตเป็นต้นกล้าแข็งแรง แล้วถอนกล้าออกจากแปลงนำไปปลูกในที่นาที่เตรียมพื้นที่ไว้ พอปลูกข้าวหรือดำเนินเสร็จ กล้าจะใช้เวลาเจริญเติบโตเป็นต้นข้าวอกรวงประมาณ 5-6 เดือน จึงเริ่มเก็บเกี่ยวประมาณเดือนพฤษภาคม-เดือนธันวาคม ระหว่างการเจริญเติบโตของต้นกล้าต้องหมั่นดูแลน้ำไม่ให้ขาด สิ่งใดหากมีหญ้าหรือวัชพืชขึ้นในแปลงนาต้องจัดการเอาออกให้หมด

การเก็บเกี่ยวข้าวนาที่ก้ามือกัน บางที่ก้าจ้างแรงงานวันละ 120-150 บาท ใช้เวลาประมาณ 3-4 วัน เกี่ยวข้าว 3 ไร่ เมื่อก้าจ้างเสร็จก็ถึงขั้นตอนการตีข้าว ก็ช่วยกันตีข้าว หรือนวดข้าว บางที่ก้ามือกันบางที่ก้าต้องจ้างแรงงานวันละเท่าไร 150-200 บาท ใช้เวลานวดข้าวหรือตีข้าวหนึ่งไร่ ต่อหนึ่งวัน เสร็จแล้วนำข้าวไปเก็บในยัง หากต้องการนำมากินต้องนำข้าวไปสีที่โรงสีที่บ้านฟ้อน หมู่ที่ 2 ตำบลหนองคาย โรงสีคิดค่าสีข้าวกระสอบละสิบบาท การปลูกข้าวส่วนใหญ่ที่นี่ใช้เมล็ดข้าวพันธุ์ ก.ข.6 หรือข้าวพื้นบ้านข้าวเหนียวทอง

แผนภาพที่ 4.36 ภาคชาวนากำลังถอนกล้าเพื่อนำไปดำเนินหรือปลูกในแปลง

โครงการการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต.บ้านปง / 91

แผนภาพที่ 4.37 ภาคชาวนากำลังดำเนินหรือปลูกข้าว

แผนภาพที่ 4. 38 ภาคนาข้าวในหมู่เขาริ่มอกรวง

4.1.5.5 การทำไฟลตองตึง

นับจากอดีตถึงปัจจุบันไปต้องตึงเป็นไปต้องที่มีคุณค่าและคุณประโยชน์มากสำหรับวิถีชีวิตของคนชนบทหรือคนบ้านนอก โดยเฉพาะชนบทบ้านเก้าเดือหมู่ที่ 3 บ้านแม่จะหมู่ที่ 5 และหมู่บ้านอื่นๆ ของตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ในสมัยที่ถุงพลาสติกยังไม่มีบนาทและหายากในสมัยนั้น ประมาณ พ.ศ.2515 ถุงพลาสติกและกล่องโฟมยังไม่ค่อยมี ถึงจะมีแต่ก็หายากมาก ขณะนั้น การห่อขอนมห่อข้าวและห่อวัสดุ หรืออาหารต่างๆ ไปต้องมีบนาทสำคัญค่อนข้างมาก โดยเฉพาะไปต้องตึงจะใช้ห่อข้าวไปทำไร่ ทำสวน หรือว่าไปธุระไกลฯ ไปต้องตึงที่นำมาใช้จะเป็นใบกึงแก่กึงอ่อน

ในเทศบาลสังกรานต์หรือปีใหม่เมือง ชาวบ้านจะเก็บไปต้องตึงทั้งใบเล็กและใบใหญ่มาเพื่อห่อทำเป็น ราย ใส่หมากพูลใช้ในการรดน้ำดำหัวโดยใช้ใบเล็ก สำหรับใบใหญ่นำมารองถาดชุดมะพร้าวบ้าง ใช้รองขอนมป่าดบังใช้ห่อผักหวาน ห่อไข่สด ส้ม ห่อเห็ด ฯลฯ

วิธีการเก็บใบต้องตึง

พอถึงฤดูแล้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม ไปต้องตึงเริ่มล่วงหล่นตามฤดูกาล ชาวบ้านจะเก็บไปต้องตึงที่หล่นในช่วงนี้โดยเลือกใบที่ไม่มีรูและรูปใบสวยงาม แต่ต้องเก็บในตอนเช้า เพราะน้ำค้างยังไม่แห้ง ถ้าเก็บในตอนสายจะทำให้ไปต้องตึงกรอบและแตกง่าย นำมารวมกันทำหานยาก ดังนั้นต้องตึงแต่เช้าเพื่อเก็บไปต้องตึงให้มีคุณภาพ

การทำไฟลตองตึง ขั้นแรกต้องหาวัสดุอุปกรณ์ เช่น ดูกก้าน ภูเขาลิบ ตอกจาม โดยทำจากไม้ไผ่ ชาง ไผ่บง เป็นต้น

ดูกก้าน คือ การนำไผ่ชางหรือไผ่บงมาตัดเป็นท่อนยาวประมาณ 1.50 เมตร หรือ แล้วแต่การกำหนดความยาวที่จะใช้มุงหลังคา จากนั้นทำการผ่าไผ่ออกเป็นชีกกว้างขนาด 1-1.50 เซนติเมตร ถ้าคนทำขยันและต้องการความสวยงามก็จะเหลาซีกໄไฟที่ผ่าออกมาเป็นรูที่คอมอกจะได้ไม่บาดมือ

ดูกลิบ คือ การนำไผ่ชางหรือไผ่บงมาตัดเป็นท่อนยาวประมาณ 1.50 เมตร เท่าดูกก้าน แต่ผ่าออกเป็นชีกบางกว่าหนาประมาณครึ่งเซนติเมตร จากนั้นนำไปแขวนหัวทิ้งไว้ประมาณ 2-3 วัน หรือ 1 อาทิตย์ (ถ้าไม่แขวนน้ำดจะกิน)

ก่อนจะไฟลตองตึงต้องนำใบต้องตึงมาแขวนหัวให้ไปต้องอ่อนเสียก่อนหลังจากนั้นก็นำใบต้องมาตัดก้านใบออกเพื่อไม่ให้เกะกะและดูสวยงาม การจะไฟลไปต้องตึงนั้นต้องมีการเรียนรู้ หรือฝึกในการไฟลฝึกง่ายนิดเดียวประมาณ 10-20 นาที ก็สามารถไฟลได้แล้ว เมื่อไฟลเสร็จแล้วต้องนำมาซ่อนทับกันไว้และยกไม้มาทับข้างบนให้ไปต้องที่ไฟลแบบเรียบดูสวยงาม

คุณประโยชน์ของใบต้องตึง นั้นมีมากกว่าที่เราคิด คือ สามารถทำคุณประโยชน์และทำรายได้ต่อปีไม่น้อย เมื่อไฟลเสร็จแล้วจะมีคนมารับซื้อไปมุงหลังคาที่นิยมใช้ไฟลตองตึงมุงหลังคากันมากก็คือการทำกิจการร้านอาหาร เพราะไปต้องตึงนำมามุงหลังคาแล้วจะเย็นเพรากันความร้อนได้ดี ชาวไร่ชาวนาจะนำไปต้องตึงไปทำหลังคากරะท่อมตามหัวไว้ปลายนาจะเห็นอยู่ทั่วไป เพราะไปต้องและไม่ไฟห่าง่ายตามป่าชุมชนและป่าทั่วไป และประหยัดค่าใช้จ่าย

เดี่ยวนี้ราคาไฟลละ 5-6 บาท ยิ่งเดี่ยวนี้การเกษตรจะใช้ไปต้องตึงไฟลไปเดียวไม่ต้องซ่อนเป็นคุ้ง เมื่อันที่ไฟลมุงหลังคา ที่นำมาใช้ในการเกษตรคือ การปลูกสตอเบอร์ใช้คลุมแปลงเพื่อป้องกันหมูค้า และรองผลของสตอเบอร์ไม่ให้ถูกดิน และจากการทดลองของชาวสวน สตอเบอร์พบว่าการใช้พลาสติกคลุมแปลงจะใช้ต้นทุนสูงและพลาสติกจะมีอุณหภูมิสูงกว่าไปต้อง และไปต้องตึงจะช่วยย่อยสลายและ

กำจัดง่ายกว่าพลาสติก ชาวสวนเลยหันมาใช้ใบตองดีงที่ไม่ผลแล้วโดยเกษตรกรรำเกอสะเมิงต้องไปซื้อจากจำเกออื่นมาใช้คลุมแปลงสตอเบอร์รี่ของตน

แผนภาพที่ 4. 39 ภาพใบพลตองดีง

แผนภาพที่ 4. 40 ภาพใบตองดีงที่เก็บมาจากป่า

(ผู้ให้ข้อมูลนายสมบูรณ์ แก้วมณีรัตน์)

4.1.5.6 การทำขั้นตอน

ขั้นตอนเป็นขั้นตอนพื้นเมืองหาทานได้ยากและไม่มีขายในท้องตลาด จะหาทานได้ในประเทศน้ำคัมภูของท้องถิ่น คือ ประเพณีสงกรานต์ หรือ “ปีใหม่เมือง” ขั้นตอนการทำขั้นตอนมาทำก่อต่อเนื่องจาก และต้องใช้คน 4-5 คนทำ

ทำไม่ตั้งชื่อว่า “ขั้นตอน” อาจจะเป็นระยะเวลาจะรับประทานต้องใช้มีดป่า ขั้นตอนในตำบลบ้านปงทำกันไม่กี่หมู่บ้าน แต่บ้านเก้าเดียว หมู่ที่ 3 จะทำกันทุกปีที่บ้าน “พ่อต่อ กันชา” ที่เป็นผู้อ้วนโซในหมู่บ้านเป็นแกนหลักในการทำ พ่อต่อเล่าไว้ว่า “สูตรการทำขั้นตอนมาจากการสมัย古ยอ่อง อุยปิง (เป็นผู้เช่าในหมู่บ้านที่เสียชีวิตไปแล้วหลายสิบปี) การทำขั้นตอนอาจจะเป็น กุศโลบาย ของคนในสมัยก่อนที่ให้คนในหมู่บ้านทำกิจกรรมร่วมกัน มีโอกาสได้พูดคุยปรึกษาหารือกัน เพื่อระลึกถึงการทำมีหลายขั้นตอนต้องช่วยกันทั้งผู้หญิง และผู้ชาย

การเตรียมวัสดุ/อุปกรณ์ในการทำขั้นตอน

- 1.สถานที่ๆ เหมาะสำหรับตั้งเตาไฟ
- 2.ฟืน
- 3.กระทะ+ไม้พาย, หม้อต้มหรือหม้อแกง
- 4.แป้งข้าวเหนียว, นำ้อ้อย, มะพร้าวชุด, กะทิ

วัสดุที่ใช้

- 1.แป้งข้าวเหนียว 4 กิโลกรัม
- 2.มะพร้าวแก่จัดชุด 5 ลูก
- 3.นำ้อ้อยสับละเอียด 3 กิโลกรัม
- 4.กะทิขนาด 250 มิลลิลิตร 2 กล่อง
- 5.ถั่วสิสังคั่ว 2 กำมือ
- 6.งาขาวหรืองาดำก็ได้
- 7.น้ำมันพีช
- 8.ใบตองดึงหรือใบพลวง

ขั้นตอนการทำขั้นตอน

1.นำข้าวแป้งที่ตำด้วยมือแล้วร่อนให้ละเอียดผสมกับแป้งที่ซื้อเป็นถุงสำเร็จ(ตามท้องตลาด) อัตราส่วน 1:1 ถ้าใช้แต่ข้าวแป้งที่เราตำเองขนมจะแข็ง รับประทานไม่รอร่อย ข้าวแป้งที่นำมาตำนั้นต้องแข็งน้ำให้ข้าวเปื่อยก่อนแล้วสะเด็ดน้ำให้แห้งแล้วจึงนำมาตำ เมื่อผสมแป้งเข้ากันดีแล้วใส่น้ำแล้ววนวดแป้งจนสามารถบีบได้แล้วนำมาบีบขนาดเท่าลูกส้มและบีบให้แบบประมาณ 1 ซม.

2.ตั้งหม้อหรือกระทะเล็กต้มน้ำให้เดือด แล้วนำเอาแป้งที่บีบแล้วใส่ลงหม้อครั้งละ 5-6 ช้อน หรือพอประมาณ รอจนกว่าแป้งจะลอยขึ้นมา ตักออกใส่หม้อพักไว้ (เมื่อต้มเสร็จแล้วอย่าทิ้งไว้นานถ้าทิ้งไว้นานเวลา กวนจะเข้ากันช้า)

3. ตั้งกระทะใบใหญ่ ใส่ไฟพอกกลางๆ ไม่ร้อนเกินไปนำมะพร้าวไม่หรือมะพร้าวชุดลงกระทะครั้งหนึ่งเหลือกรอบนำน้ำอ้อยลงไปคลุกเคล้าให้เข้ากันใช้เวลาพอประมาณ เมื่อน้ำอ้อยละลายเข้ากันดีแล้ว

ลองนำไม้พายที่ใช้กวนยอกขึ้นมาที่นำในกระละมังหยดนำ้ออยลงดูสัก 1 นาที นำมาหักดูถ้ายังเห็นยวอยู่ยังใช่ไม่ได้ต้องกวนต่อไปสักพักหนึ่งลองดูนำมายอดน้ำ ถ้าสามารถหักได้เป็นอันว่าใช่ได้

4.นำชิ้นแบงที่พักไว้ลงกวน(ขั้นตอนนี้ต้องใช้แรงงานคนหลายคน) เพื่อจะต้องกวนขนมให้เข้ากันจนไม่เห็นความขาวของแบงต้มเมื่อเข้ากันดีแล้วนำกะทิที่เตรียมไว้รดลงในกะทะแล้วกวนให้ทั่ว

5.ใส่ถั่วลิสงคั่วลงไปโดยรอยให้ทั่วใส่ภาชนะด้าไปพร้อมๆกันก็ได้เลิกน้อย และเหลือไว้แต่งหน้าขนม

6.เตรียมถادرองขนมโดยใช้ใบตองดึงหรือใบพลวงทาด้วยน้ำมันพีช เพื่อไม่ให้ขนมติดใบตอง เมื่อขนมได้ที่แล้วต่อนนีคุณกวนขนมจะตักขนมขึ้นพร้อมกันคนเดียวได้ขนาดของถadrองขนม อีกคนหนึ่งเตรียมน้ำเพื่อใช้ชубมือตอนรูดขนมปัดออกจากไม้พาย หรือไม้กวน เมื่อขนมออกจากไม้พายหมดแล้ว แม่บ้านจะนำใบตองดึงทาด้วยน้ำมันพีชปิดขนมแล้วกดให้แนบเรียบแล้วนำงาดำหรืองาขาวมาแต่งหน้าขนม ให้ดูน่ารับประทานยิ่งขึ้น

**เมื่อขนมหม้อแรกเสร็จแล้วต้องล้างกระทะให้สะอาดเพื่อจะได้หักกลุ่มอื่นกวนต่อไป
**หมายเหตุ ทำไมต้องคั่วมะพร้าวชุดจนแห้งกรอบ เพราะถ้าไม่กรอบขนมจะเก็บไว้ได้ไม่นาน ขนมปัดนี้เก็บไว้ได้เป็นอาทิตย์ถ้านำไปตากแห้งสามารถนำมาทอตัวรับประทานได้อีก และอีกอย่างหนึ่งสำคัญ การใช้ไฟกวนขนมปัดไฟต้องสม่ำเสมอ

(ผู้ให้ข้อมูล นายสมบูรณ์ แก้วมณีรัตน์)

4.1.5.7 การเก็บผึ้ง

ผึ้งในป่า มี 2 ชนิด คือ

1.ผึ้งหลวง (ภาษาพื้นบ้าน) ชอบทำรังอยู่บนกิงไม้ ขนาดของตัวผึ้งใหญ่ประมาณ 1 ซม. ลำตัวมีสีเหลืองดำเนี้ยวโตกว่าผึ้งโก่น (ผึ้งหลวง ตัวสีดำ ตัวสีเหลือง ตีนสีดำ)

2.ผึ้งโก่น (ภาษาพื้นบ้าน) ชอบทำรังในโพรงไม้ ขนาดตัวจะเล็กกว่าผึ้งหลวง ลำตัวมีสีดำๆ เหลืองๆ ออกสีทึมๆ ไม่ดำสนิท แต่ตีนผึ้งมีสีดำ

ลักษณะนิสัยของผึ้ง

1.ผึ้งหลวง (ภาษาพื้นบ้าน) จะมีนิสัยดุร้ายมากเมื่อถูกกรังแก ถ้าผึ้งต่อยคนใดนั้น มันจะต่อยอยู่คุณเดียว เพราะมันได้กลิ่นตัวคน ต้องหนีให้ไกลจากกรังผึ้งที่ต่อย อาหารของผึ้งคือเกรดรดอกไม้ และนำ

2.ผึ้งโก่น (ภาษาพื้นบ้าน) มีนิสัยดุร้ายแต่ดูน้อยกว่าผึ้งหลวง พิษก็จะน้อยกว่าผึ้งหลวง อาหารของผึ้งโก่นคือเกรดรดอกไม้ และชอบดอมคนเดินป่า เวลามีกลิ่นเหมือนกัน

ช่วงเวลาในการเก็บน้ำผึ้งในช่วงฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ชาวบ้านมักนิยมเก็บรังผึ้งและน้ำผึ้ง จากผึ้งหั้ง 2 ชนิด แต่ส่วนมากจะชอบเก็บผึ้งที่ทำรังบนต้นไม้ เพราะน้ำจะหวานกว่าผึ้งที่ทำรังในโพรงไม้

ลักษณะรังของผึ้ง

1. ผึ้งหลวงหรือผึ้งรัง (ภาษาพื้นบ้าน) รังจะยาว 70-90 ซม. หนา 10-20 ซม. คล้ายรูปวงกลม หรือครึ่งวงกลมยานฯ จะมีไข่และน้ำหวาน

2. ผึ้งโก่น จะอยู่ในโพรงไม้มีเป็นชั้นๆ แบ่งเป็นขั้นไข่และชั้นน้ำ

อุปกรณ์ในการเก็บผึ้ง มีดังนี้

1) ไฟช่างแก่ๆ ผ่าเป็นชีกประมาณ 3-4 อัน และหลาให้แหลม

2) ไฟยาระยะ 5-8 เมตร เจาะรูให้ตรงกันทั้ง 2 ด้าน

3) ถังสี 1 ใบ เจาะรูให้ตรงกันทั้ง 4 ด้าน (ถังสีขันดาดใหญ่) 4) เก้าวัลย์นำมาทุบให้แตกแล้วเอามาฉีกเป็นชิ้นเล็กๆ ตากให้แห้ง

วิธีการเก็บผึ้ง

เมื่อพบเห็นรังผึ้งแล้วต้องทำเครื่องหมายไว้ที่ต้นไม้ที่ผึ้งกำรังอยู่ แล้วไปเตรียมอุปกรณ์มาเก็บผึ้ง

1. ผึ้งหลวง หรือผึ้งรัง จะอยู่บนเด็นไม้ชาวบ้านจะใช้มีไฟช่างมาทำเป็นไม้ยาวยาว 5.8 เมตร มาเจาะรูให้ตรงกันทั้งสองด้าน แล้วนำไปไฟที่ผ่าไว้กางวังประมาณ 2-3 ซม. ยาว 20 ซม. มาสอดใส่รูไม้ไฟที่เจาะไว้แล้วตอก หรือ ตีขึ้นตามลำดันไม้ตอกติดกับต้นไม้ แล้วนำเก้าวัลย์ร่างจีดที่แห้งแล้วมาจุดไฟให้แดงทั่วแล้วคาดวนไปรرمที่แม่ผึ้งที่เกาะอยู่ตามรัง พอแม่ผึ้งหนีไปจนหมด เหลือแต่รังไข่กับน้ำหวานใช้มีดปาดรังของผึ้งออกประมาณ 10-20 ซม. แล้วใส่ถุงไว้อาย่าให้ทับกันแน่น พ้อไข่ออกหมดแล้วนำใส่ถังสีที่เตรียมไว้ นำเชือกที่ผูกติดอยู่กับปากถังมาผูกกับกิ่งไม้ที่มีน้ำผึ้งอยู่ให้พอดี แล้วใช้มีดตัดเป็นชิ้นเล็กพอประมาณให้ตกลงในถัง เสร็จแล้วส่งให้คนที่ขึ้นไปด้วย ค่อยๆ ลงมาจากดัน

2. ผึ้งโก่นจะอยู่ในโพรงไม้ หรือในบ้านที่มีโพรง ชาวบ้านจะใช้ไฟรมควัน แล้วใช้ขวนเจาะเพื่อเอาไข่ และนำผึ้งออกมา

เมื่อเก็บผึ้งและน้ำหวานแล้ว เรายังจะแยกไว้คนละส่วน อย่าให้ไข่ของผึ้งตกในน้ำผึ้ง จะทำให้น้ำหวานกลายเป็นสีขาวไม่เป็นสีแดง ส่วนไข่ของผึ้งถ้าไปกันหลายคนก็แบ่งกันไปกิน แล้วนำผึ้งจะนำมาบีบให้ละเอียด ใส่ขวดเหล้าแสงโสม(ที่ล้างสะอาดแล้วและต้องแห้งแล้ว)ไม่ให้มีน้ำตกค้างอยู่กันขาดจะทำให้น้ำผึ้งเหลวและไม่หวาน และไม่หอม

วิธีการสังเกตว่ามีรังผึ้งอยู่บริเวณไหน ต้องดูว่าผึ้งจะลงมากินน้ำตรงบริเวณลำหัวยใหญ่บ้าง ถ้ามีผึ้งบินลงมากินน้ำตรงบริเวณใดบริเวณหนึ่ง แล้วผึ้งบินไปทางไหน เราจะตามผึ้งที่บินขึ้นไปที่รังผึ้งได้

ข้อควรระวังในการเก็บผึ้ง คือเวลาถูกผึ้งต่อย ให้ใช้ปากกาจิ้มเอาไยพิษออก แล้วทาด้วยแอมโมเนีย

ประโยชน์ของผึ้งทั้ง 2 ชนิด

1. รังไข่ผึ้งนำมาทำอาหารและขายกิโลกรัมละ 200 บาท (เป็นรายได้เสริมให้ครอบครัว) ขายเป็นขวดขีดๆ ละ 20 บาท ไข่ของผึ้งต้องเลือกไข่ที่เป็นสีขาวไปขายจะได้ราคา

2. น้ำผึ้งนำมาเป็นอาหารและส่วนผสมของยาสมุนไพรขายได้ราคาวัดละ 150-200 บาท (ขวดแสงโสม)

3. ผึ้งช่วยผสมเกษตรอีกไม้ ทำให้ไม้ผลติดผล เป็นผลตีกับเกษตรกร

แผนภาพที่ 4. 41 ภาพลักษณะรังผึ้งแบบกลม

แผนภาพที่ 4. 42 ภาพลักษณะรังผึ้งแบบวงรี

(ผู้ให้ข้อมูล นายอินสม ลิงห์คำและนายผลแก้ว แก้วมาเวียง)

4.1.5.8 การเก็บรักด่วน หรือหนอนไม่ไฟ

รถด่วน หรือหนอนไม่ไก่ มีช่วงฤดูกาลในการหา “รถด่วน” คือฤดูฝน ประมาณเดือนสิงหาคมถึง เดือนกันยายน

อุปกรณ์ในการหารด่วน

- ## 1. มีดอีโต้หรือขวน

2. ระบบออกไม่ไฝ เป็นที่สร้างด่วนจะดีที่สุด เพราะตัวรถด่วนจะไม่ติด

ลักษณะของลำไผ่ ที่มีรัตต่วนอยู่ รัตต่วนสามารถถอยู่ในหน่อไผ่หลายชนิด รัตต่วนจะเข้าอยู่โดยการวางไข่ของผีเสื้อในช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายนจะวางไข่ในหน่อไม้ยาวประมาณ 1 เมตร ถึง 1 เมตร 50 เซนติเมตร ประมาณเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน สามารถนำรัตต่วนออกมากจากลำไผ่ได้สังเกตจากลำไผ่จะมีรูสูงจากพื้นดิน 30 เซนติเมตร ถึง 2 เมตร รูข่องรัตต่วนหรือหนอนไม้ไผ่ถ้าเราสังเกตให้ดีบางเข้ารูข่าวของตัวหนอนชาวบ้านเรียกว่า “ต้างแน” จะอยู่สูงก้มีถ้าเราใช้มีดฟัน หรือเจาะดูจะมีน้ำไหลออกมาสีเหลืองๆ แล้วส่องดูจะมีรูตามปล้องของหน่อไม้ชื่นไปข้างบน ให้ฟันลงมาทั้งเล่ม แล้วฟันเปิดทุกข้อจนกว่าจะเจอตัวหนอน ส่วนมากในช่วงต้นเดือนถึงกลางเดือนสิงหาคม ตัวหนอนจะชื่นไปกินหน่อแบบสุดยอดของหน่อไม้ เวลาจะเจอตัวหนอนต้องเปิดที่ลະข้อถ้าเปิดพร้อมกันจะเก็บตัวหนอนไม่ทัน

ระยะตัวหนอนมารวมกัน หรือ “มาข้อนกัน” จะมารวมกันที่เหนืออุรูเข้าจะตัดมาทั้งปล้องกีไดโดยไม่ต้องเจาะเอาตัวหนอนออก แต่ต้องเสียไม่ไ่ไป 1 เล่ม แทนที่จะเก็บไว้ใช้เป็นแม่พันธุ์ของหน่อปีหน้าต่อไป **ที่ที่เคยมีตัวหนอนทุกปีจะมีอยู่ແแวนน์ตลอด แต่การหาตัวหนอนนั้นก็ต้องเก็บอย่างพอเพียงสำหรับตัวหนอนไม่ไ่นึบงแห่งมีการเพาะเลี้ยงประสบความสำเร็จแล้ว สำหรับบ้านเราออกแบบธรรมชาติเราจะไดกินรถด่วนทุกปี เดียว呢ค่อนข้างหายากแล้ว เพราะผู้คนมากกว่าตัวหนอน และประการสำคัญไม่ได้หาเฉพาะกินแต่หาเพื่อนำไปขายด้วย ทำให้ความต้องการตัวหนอนรถด่วนมีมากขึ้น แต่จำนวนตัวหนอนน้อยลง บางครั้งตัวของคนในชุมชนเองเป็นตัวหนอนซึ่งเป็นตัวหนอนกินทั้งหน่อไม้ กินทั้งป่า จึงทำให้ตัวหนอนหรือรถด่วนไม่มีที่อยู่อาศัย เพราะมนษย์กินทั้งหนอน กินทั้งหน่อไม้

ลักษณะการอยู่อาศัยของรถด่วน อยู่ในไม่ไฟจะมีกับห้องปล่อง สังเกตดูจะมีรู มีหน้าอกมาจากรูนั้น เล็กน้อย หนอนันถ้าสังเกตดีๆ ข้อจะเหลือง ถ้าให้แน่ใจให้ดูรูรวมๆ ลำต้นของหน่อไฟ ถ้ามีรู และมีลักษณะดังกล่าว จะเป็นที่อยู่ของรถด่วน ในช่วงเดือนสิงหาคม รถด่วนจะอ่อนไม่ค่อยมัน หรืออ่อนโยนมาก นัก รถด่วนจะกินอาหารและอยู่ตามปล่องของหน่อไฟ การเก็บกิ๊ชา แต่ถ้าช่วงปลายเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน ช่วงนี้ตัวหนอนจะแก่ จะลงมาที่เหนือรูข้าวของหนอน เวลา เก็บ ไม่ต้องตัดลงทั้งเล่ม เพียงแค่เจาะตรงนั้นก็เก็บออกจากกระบอกไม่ไฟได้โดยไม่ต้องทำลายหน่อนนั้นเลย ส่วนมากจะหารถด่วน ในเดือนสิงหาคม เพราะช่วงนี้ชาวบ้านต่างคนก็ต่างหา (ห้ามจับไม่ทันคนอื่น)

การเก็บรถด่วน หรือตัวแหน่ง หรือหนอนไม้ไผ่ ต้องตัดระบบออกไม้ไผ่ที่อายุน้อยมีลักษณะเหมือนกับที่หนอนอยู่ตัดเอา 1 ปล้อง เมื่อเก็บได้แล้วนำไปไม้ม้าปิดระบบออก ไม่ให้ตัวหนอนออก แต่อย่าให้แห้งเกินไป เดียวตัวหนอนจะตายจะทำให้ตัวหนอนดำ ไม่น่ากิน เมื่อนำกลับมาบ้านก็ต้องทำความสะอาดโดยเก็บเอา กากไม้ที่ติดออก แต่ไม่ต้องล้างน้ำถ้าล้างหนอนจะตาย ถ้าจะทำอาหารค่อยล้างออกไฝสำหรับน้ำที่มีหนอนรถด่วนอยู่ประมาณ 2-6 ชีด สามารถขยายรถด่วนได้กิโลกรัมละ 200-250 บาท

การนำรากตัวน้ำไปประกอบอาหาร สามารถนำรากตัวน้ำมาตำนำพริก โดยใช้พริกหนุ่ม หัวหอมแดง เกลือ หรือน้ำปลา ก็ได้ พริกหนุ่ม 4-5 เม็ด ห้อมแดง 2-3 หัว โดยนำพริกและหัวหอมแดงมาเผาไฟให้สุก เช่น นำพริกหัวไว้ปีต่อรากตัวน้ำ 1-2 ขีด นำรากตัวน้ำมาต้มให้สุกนำมาโขลกให้เข้ากันซึ่งดูเดิมน้ำปลาตามใจ ชอบผักเป็นเครื่องเคียง หน่อไม้สุก แต่งกวาง ผักต่างๆ หัวสามคำ — ทอดกรอบ โดยทอดให้เหลือง(อร่อยมาก)

แผนภาพที่ 4. 43 ภาพรากตัวน้อยในระบบอกไม้ไผ่

(ผู้ให้ข้อมูล นายสมบูรณ์ แก้วมณีรัตน์)

4.1.5.9 การเก็บต่อ

ต่อ ที่พบทึบโดยหัวใบในป่า มี 7 ชนิด คือ 1.ต้อขี้หมู 2.ต้อแม่ดำ(ต้อหม่อน) 3.ต้อแม่แดง (ภาษาพื้นบ้านเรียก “ต้อฟอย”) 4.ต่อนอนวัน 5. ต้อหม่น (แมงหม่น) 6.ต้อขี้ควาย7. ต้อหัวเสือ ลักษณะของตัวต่อแต่ละชนิดมีรายละเอียดดังนี้

1) ต้อขี้หมู (ต้อหลุม) มีขนาดเท่าจิ้งหรีดหรือขี้กุ่งตัวจะดำมีคาดสีเหลืองตรงกลางลำตัวหัวจะมีสีน้ำตาลแดง

2) ต้อแม่ดำ(ต้อหม่อน) มีขนาดเท่าจิ้งหรีดธรรมชาติ ลำตัวมีสีดำทั้งตัว ส่วนหัวจะออกสีน้ำตาลแดง โดยเฉพาะตัวต่อแม่ดำจะดูร้ายมากกว่าต้อชนิดอื่นๆ ช่วงที่มีอาการดูร้ายมากที่สุดคือช่วงเดือนตุลาคม (เป็นช่วงข้าวไร่กำลังสุก)

3) ต้อแม่แดง (ภาษาพื้นบ้านเรียก “ต้อฟอย”) มีขนาดเท่าจิ้งหรีดลำตัวจะมีสีแดงทั้งตัวต่อแม่แดง จะชอบกินเนื้อหมู ปลา และต๊อกแคนเป็นอาหาร

4) ต่อนอนวัน ตัวจะมีขนาดเล็กกว่าจิ้งหรีดเล็กน้อยลำตัวมีสีเหลืองตลอดลำตัว ต่อนอนวันจะออกหากินในเวลากลางคืน(พระฉะนั้นจึงเรียกต่อนอนวัน)

5) ต่อหม่น (แมงหม่น) มีขนาดเท่าจิ้งหรีดหรือขี้กุ่ง ลำตัวจะมีสีเทาติดคลอตัว จะออกหากินเวลากลางคืนเหมือนต่อนอนวัน

6) ตื้อขี้คaway มีขนาดเท่าจิ้งหรีด ลำตัวจะมีสีดำคาดกางเกงด้วยสีเหลืองเหมือนตื้อขี้หมู หัวจะมีสีน้ำตาลแดงแต่ตัวจะเล็กกว่าตื้อขี้หมู

7) ต่อหัวเสือ มีขนาดเท่าจิ้งหรีด ลำตัวจะมีสีดำ หัวมีสีน้ำตาลแดงเหมือนตัวต่อแม่ดำแต่จะมีขนาดเล็กกว่า

ลักษณะนิสัยของต่อ

ต่อเป็นสัตว์ที่มีนิสัยดุร้ายมาก มีพิษร้ายแรงโดยเฉพาะต่อแม่ดำหากถูกต่ออย่างมาก ๆ อาจจะพิการหรือเสียชีวิตได้

ลักษณะรังของต่อ

1) รังตื้อขี้หมู(ต่อหลุม) รังของมันจะอยู่ในโพรงดินเวลามันสร้างรังมันจะตะกยดินออกมากทำเป็นโพรงถึงจะทำรัง สังเกตได้ว่าหากตัวต่อจะชอบรังก็จะใหม่ หากตัวต่อน้อยโพรงของรังจะไม่ใหญ่ รังของตื้อขี้หมูมีไม่เกิน 4 แฉน หรือ 4 ແນບ

2) รังต่อแม่ดำหรือต่อหม่น ลักษณะคล้ายสัมโภหัวจุก บริเวณข้างรังของมันจะกัดใบไม้ออกทั้งหมดมันจะสร้างรังบนกิงไม้

3) รังต่อแม่แดง(ภาษาพื้นบ้านเรียก “ต่อฟอย”) ลักษณะรังคล้ายพักทองคงคงสร้างรังตามกิงไม้เหมือนกัน

4) รังต่อนอนวันสร้างรังในโพรงไม้ หรือตามกิงไม้แต่ไม่สูงนักลักษณะรังคล้ายลูกมะพร้าว

5) แมงหม่นชอบสร้างรังในโพรงไม้ใหญ่ ๆ รังของมันมักจะสร้างในโพรงไม้ขนาดของรังขึ้นอยู่กับขนาดของต้นไม้และโพรงไม้

6) รังตื้อขี้คaway ลักษณะของรังเหมือนกองขี้คaway (สมัยก่อนชาวบ้านเลี้ยงคaway เ酵ะมันเจิงเอาขี้คawayแห้งไปทำรัง) รังของมันจะอยู่ตามพุ่มไม้ต่ำไม่สูง จะนั่นจึงมีชื่อว่า “ตื้อขี้คaway”

7) รังต่อหัวเสือ ลักษณะรังของมันคล้ายกับแตงโมรูปไข่มันจะนำเอาไม้หรือเปลือกไม้ไปทำรัง ทำรังตามไม้ไผ่หรือกิงไม้แต่ไม่สูง รังของมันมีลายคล้ายกับหัวเสือ จึงเรียกว่า **ต่อหัวเสือ**

ต่อทุกชนิดสามารถนำมาเป็นอาหารได้ทั้งหมด และต่อทุกชนิดใช้อุปกรณ์ในการเก็บเหมือนกัน และขั้นตอนการเก็บเหมือนกัน

ช่วงฤดูกาลหาต่อ คือช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึง เดือนกันยายน

อุปกรณ์ในการหาต่อ คือ 1.ชุดกันฝนอย่างหนา 2.หมวกกันน็อก 3.ถุงมือยาง 4.รองเท้าบู๊ฟ 5.มุ้งลวดอ่อนคุณมากกันน็อก

วิธีการเก็บต่อ

การเก็บต่อหรือเอาตื้อขี้หมู (ต่อหลุม) ขั้นตอนเก็บต่อคือ 1.เตรียมระบบอกไม้ไผ่บงไว้ข้อหนึ่งอัน 2.เตรียมเปลือกมะพร้าวแห้ง

การเก็บต่อขี้หมู(ต่อหลุม) จะเก็บตอนกลางคืนตัวต่อจะอยู่ในรังที่เป็นโพรงใต้ดินทั้งหมด วิธีเก็บนี้กับเปลือกมะพร้าวแห้งเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วดึงในระบบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ให้เต็ม แล้วเจาะรูระบบอกไม้ไผ่ขนาดพอประมาณ ตรงที่เราไว้ข้อแล้วจุดไฟบริเวณที่เราเจาะพอไฟติดเอาปลายไม้ไผ่บงที่มีรูประมาณ

1 คีบ สอดลงไปในรูแล้วเอาปากกระบอกจ่อไปที่รูที่ตัวต่อเข้าแล้วเอาดินปิดปากกระบอกให้ทั่ว แล้วก็เป่าให้ควันที่อยู่ในกระบอกไม่ไฟให้เข้าในโพรงต่อหรือรังต่อประมาณ 10-15 นาที ตัวต่อจะสลบทั้งหมดแล้วก็ใช้ขอบขุดให้เจอรังก์สามารถนำรังต่อออกมายากหลุมได้

หลังจากนำรังของต่อมาถึงบ้านแล้ว นำรังต่อไปนึ่งให้ตัวอ่อนที่อยู่ในรังให้สุก ใช้เวลา nie ประมาณ 30 นาทีก็สุก หลังจากนั้นเราก็นำตัวต่อที่นึ่งสุก แล้วคัดเอาตัวขาวๆ ไปดำเนินพิธีเป็นกับข้าวได้อร่อย สำหรับตัวแก่ก็นำไปทอดน้ำมันให้กรอบกินเล่นได้ดี หากได้ตัวต่อเยอะก์สามารถนำไปขายได้เป็นรายได้เสริมของครอบครัว ขายได้ 600-700 บาท ต่อรัง ขายเป็นกิโลกรัมๆ ละ 180-200 บาทเฉพาะต่อรังแม่ดำ ถ้ารังโตๆ มีถึง 5-6 กิโลกรัม ช่วงเดือนกันยายนของทุกปีตัวอ่อนที่อยู่ในรังจะเยอะที่สุด รังเปล่าของต่อสามารถนำมาประดับบ้านได้

แผนภาพที่ 4.44 ภาพรังต่อและตัวต่อ

(ผู้ให้ข้อมูลนายไชย วงศ์มหาวัน)

4.1.5.10 องค์ความรู้ในด้านพืชสมุนไพร

การเดินสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ 4 เส้น ทำให้พบว่าสภาพของป่ามีลักษณะแตกต่างกันไป คือ มีทั้งป่าดิบเข้า ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าผสมผลัดใบ และในป่ายังประกอบด้วย พรรณไม้ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน ดอกเอื้อง หลากหลายชนิดที่น่าสนใจ รวมถึงสัตว์ปีก สัตว์น้ำและสัตว์บกที่อาศัยอยู่ในป่า ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงในการจัดท่องเที่ยวด้านแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาและนิเวศน์ของป่าและความหลากหลายทางชีวภาพป่าไม้ได้ โดยมีตัวอย่างของพรรณไม้ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน ที่ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ด้านสรรพคุณของสมุนไพรมาใช้รักษาดูแลสุขภาพให้แข็งแรงปลอดภัยจากอาการเจ็บป่วยได้ เช่น นำสมุนไพรมาหุงโคนมาต้มกินแก้ปวดหลังปวดเอว หรือ เครื่องนำแนว (รงจีด) แก้อาการเมาก้าง ซึ่งเป็นความรู้ที่ถูกถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ที่ในปัจจุบันพืชสมุนไพรหลายมากขึ้น เพราะไม่ได้รับการดูแลรักษา อนุรักษ์ ซึ่งคนส่วนใหญ่จะใช้ยาแผนปัจจุบันที่ไม่ยุ่งยากไม่มีขั้นตอนมากเหมือนกินยาตามสมุนไพร แต่ที่มีวิจัยกลับมองว่าเป็นโอกาสที่จะนำเสนอคุณประโยชน์และสรรพคุณของสมุนไพรพื้นบ้านในด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการแหล่งเรียนรู้ เพื่อการแสวงค์ไทยในปัจจุบัน กำลังนิยมใช้สมุนไพรไทยเพื่อสุขภาพเพื่อประโยชน์และสุขภาพให้แข็งแรง ตัวอย่างของสรรพคุณพืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้านมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงพรรณไม้ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้านที่พบในป่า

ไม้ยืนต้น	สมุนไพร	ผักพื้นบ้าน	เอื้อง	เห็ด/หน่อไม้
ไม้มะ岱, ไม้ังกุ	มะໂໂກໂ-ton	ผักพ่อค้าตีเมีย	เอื้องแปลงสีฟัน	เห็ดหอม, เห็ดลม
ไม้มะ芬, ไม้ย่าง	ໂດໄມວັນ	ผักหนาม	เอื้องผึ้ง, เอื้องฟ้ามุ่ย	เห็ดขมิ้น, เห็ดโคน
ไม้สัก, ไม้ตะเคียน	ພລັບພລິ່ງຂາວ	ผักกูด	เอื้องผາ, เอื้องเงิน	เห็ดไข่ห่าน
ไม้เติม, ไม้ปุย	ເອົ້ອໝາຍ້າ	ข้าป້າ, ขิงແມງດາ	ເອົ້ອງກໍາຄວາຍ	เห็ดຄອບ, เห็ดแดง
ไม้เหียง, ไม้แดง	ກວາວເຄື່ອຂາວ	หวานສັນ	ເອົ້ອງມອນໄຟ່ເນ່າ	เห็ดຂ່າ, ເຫັນລົມຝານ
ไม้ແະ, ไม้มະກອກ	ກວາວເຄື່ອແຕງ	กระชายດຳ	ເອົ້ອງດິນ, ເອົ້ອງແະະ	เห็ดປອດມ້າ
ไม้เติง, ไม้ก้อ	ແຢບັນຫັນ	ບອນເບີຍ	ເອົ້ອງພວງຫາກກະ-	เห็ดห້າ, เห็ดชาງ
ไม้มะค่าໂມງ,	ເຂົ້ອແນ້ງມ້າ	ສັມປ່ອຍ	ຮອກ	เห็ดໂປ່ງ
ໄຟ້ຂ້າວຫລາມ	ຫຼູ້ຫຼູ້ແສນນາງວານ	ຜັກປັລັງ	ເອົ້ອງຄຳ	ໜ່ອໄຣ, ໜ່ອໜາງ
ໄຟ້ໜາງ ໄຟ້ປົງ ໄຟ້ເຂື້ອຍະ	ເນື່ອຍມຸ່ນື່(ຄ້າງຄາວ ປ້າ) ເລີບມື້ອນາງ	ຜັກກະຄົນ ຜັກหวานປ້າ ຜັກຫຼືຕົວ, ປຸລິງ	ເອົ້ອງເກົ້າກົວ	ໜ່ອບົງ

ตารางที่ 4.6 แสดงคุณประโยชน์และสรรพคุณ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน

ชื่อ	ส่วนที่ใช้	ประโยชน์/สรรพคุณ
1.ເອົ້ອງໝາຍນາ	ເຫັນ	ເຫັນມີຮສຄ່ອນຂັງຈຸນຂັບປັບສສາວະ ຮັກຫາໄຣຄ ຮົດສຶດວງທຫວາເປັນແນວອງ ຮັກຫາອາກາຮື່ພິຣີສ
2.ຫຼັງຈູ້ແສນນາງວານ	ທັງດັນ	ຕຳມົກນໍາເປັນຍາຍຸວັດນະ ເຈີຍອາຫາຮ
3.ຜັກກຸດ	ໃບອ່ອນ ແລະ ຂອອ່ອນ ໃບອ່ອນ	-ແກງໄສ່ປລາສດ,ລວກຈິ້ນນໍ້າພຣິກ -ແກ້ໃໝ່ຕ້ວຮ່ວນ ແກ້ພິ່ນອັກເສບ ບໍາຮຸງສາຍຕາ ບໍາຮຸງ ໂລທິດ ແກ້ໂລທິຕຈາງ ຂັບປັບສສາວະ
4.ປຸລິງ (ຊ້າພຸລູ)	ໃບອ່ອນ ໃບອ່ອນ ດອກ (ລູກ) ຮາກ	-ກິນສດໃບໜ່ອເມື່ອງຄຳ ເມື່ອງປລາຖຸ ໄສໃນແກງຂຸນໆ ແກງໜ່ອ ແກງເຜົດ -ເຈີຍອາຫາຮ ຂັບເສມະ ທຳເສມະໃຫ້ວັດ ທຳໃຫ້ ເລືອດລົມຫ່ານ -ຫ່າຍຍ່ອຍອາຫາຮ ຂັບລົມໃນລໍາໄສ -ບໍາຮຸງຮາຕຸ ຂັບລົມໃນລໍາໄສ ທຳໃຫ້ເສມະແໜ້ງ
5.ຫຼັງສາບເສື່ອ	ໃບ	-ຕຳພອກບາດແພລ ຫ່າຍຫ້າມເລືອດໄດ້ເປັນອ່າງດີ
6.ຜັກຫານາມ	ໃບອ່ອນແລະຍອດ ລຳຕັ້ນ	-ລວກກິນກັນນໍ້າພຣິກ ພຣີກິນສດ -ຕຳມົກນໍ້າຍິລດໄໝ ກະຫຍານໍ້າ ບຣເທກເກຣໄອ
7.ຜັກຫວານປ່າ	ຍອດອ່ອນ ໃບອ່ອນ ແລະ ດອກອ່ອນ ຮາກ	-ນຶ່ງຫຼີກິນສດກັນນໍ້າພຣິກ ພຣີກິນສດ -ຮະຈັບພິ່ນ ແກ້ພິ່ນຮ້ອນໃນກະຫຍານໍ້າ
8.ເຂົ້ວແນ້ນມ້າ(ກະຕັງບາຍ)	ຍອດອ່ອນ ຮາກ	-ກິນສດຈິ້ນກັນນໍ້າພຣິກ -ແກ້ໃໝ່ ຂັບເໜື່ອ ແກ້ປວດເມື່ອຍຕາມຮ່າງຮ່າຍ
9.ອາວຂາວ(ກະຈືວແດງ)	ຫ້ອດອ່ອນສດ ດອກອ່ອນ ເຫັນ	-ກິນສດຈິ້ນນໍ້າພຣິກ ພຣີກິນສດ -ຫ່າຍຂັບລົມ -ແກ້ປວດເມື່ອຍ
10.ເລື້ນມືອນາງ	ທັງດັນ ຮາກ ເມື້ດ ພລ ໃບ	-ທັງດັນ ບຣເທກເກຣໄອ -ມືຖື໌ຮັບພຍາຫີ -ຕຳພອກບຣເທກອາກາກປວດຕີຮະະ ແກ້ທົ່ວອື່ດ

ແພນກາພທີ 4.45 ກາພຕັນສມຸນໄພ
ມະໂກກໂຕນ

แผนภาพที่ 4.46 ภาพต้นสมุนไพรเนียมกษี (ค้างคาวป่า)

แผนภาพที่ 4.47 ภาพกลุ่มเห็ดแดง

แผนภาพที่ 4.48 ภาพต้นขิงแมงดา และต้นผักกุด

แผนภาพที่ 4.49 ภาพต้นตะเคียนทอง

แผนภาพที่ 4.50 ภาพเอื้องผึ้ง และเอื้องงาช้าง

4.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

4.2.1 สถานประกอบการและนักท่องเที่ยว

จากการเก็บข้อมูลสถานประกอบการและนักท่องเที่ยวทำให้พบว่า สถานประกอบการที่เป็นรีสอร์ฟในพื้นที่ตำบลบ้านปง มี 20 แห่ง ให้ข้อมูลด้านนักท่องเที่ยว 13 แห่ง มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.7 สถานประกอบการและนักท่องเที่ยว

สถานประกอบการ	มาจากไหน	ช่วงเวลาที่มา	มาทำไม	มาทำอะไร	มาอย่างไร
สถานประกอบการ 13 แห่ง แบ่งเป็น 3 ขนาด <u>1.ขนาดใหญ่มี 5 แห่ง</u> -กฤษดาดอยรีสอร์ฟ -บ้านกลางดอยฯ -สวนบัวรีสอร์ฟฯ -ศูนย์ฝึกอบรม ธนาคารไทยพาณิชย์ -อุทยานล้านนาฯ	ไทย ญี่ปุ่น/จีน ไต้หวัน/เกาหลี ออสเตรเลีย อเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ ยุโรป/อเมริกา	-ช่วงเวลาที่มามาก ที่สุดคือเดือน ตุลาคม – เดือน เมษายน ทุกปี ช่วงเวลาที่มาน้อย ที่สุด คือเดือน พฤษภาคม- กันยายน ทุกปี	-ประชุม-สัมมนา -พักผ่อนกับ ครอบครัว -พักผ่อนกับเพื่อน	1.นวดแผนโบราณ 2.ท่องเที่ยว ธรรมชาติ /เดินป่า 3.ดอยสุเทพ 4.ดอยอินทนนท์ 5.ซื้อของที่ระลึก บ้านถาวย-ไม้ แกะสลัก 6.เหมืองกุง- เครื่องปั้นดินเผา **สถานประกอบ- การจัดเอง	-มากันเอง -มากับบริษัท ทัวร์ -มากับ หน่วยงาน

2.ขนาดกลาง 4 แห่ง -ต่อทองรีสอร์ท -บ้านลูกห้อรีสอร์ท -ม่อนເອື່ອງດອຍຍ -ชิลลอร์ด 3.ขนาดเล็ก 4 แห่ง -บ้านจันทร์ dara -เวียงคำฟ้า -สวนไพรารวนา -ร้านอาหารกุจจายา และรีสอร์ท				บางแห่ง นวดแผน โบราณ **กีฬาสี (งาน ประจำปีของสถาน ประกอบการ)
--	--	--	--	--

**-นักท่องเที่ยวส่วนมากเป็นคนไทยประมาณ 80% นักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 20%
แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาประมาณ 150-2,000 คน

4.2.2. ศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว (ความสามารถในการรองรับทางกายภาพ)

บริบทชุมชน

บ้านเก่าเดิม ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบหุบเขา ชุมชนถูกกล้อมรอบด้วยหุบเข้าทั้งสองด้าน มีสายน้ำ ลำห้วย ไหลผ่านตลอด ทำให้พื้นที่มีความชื้นตลอดปี เหมาะสมแก่การพักผ่อนหย่อนใจ เกิดการเข้ามาของคนนอกชุมชนเพื่อซื้อที่ดินสำหรับทำเป็นที่อยู่อาศัยและพักผ่อน รวมถึงสถานประกอบการต่างๆ เช่น บ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท โรงแรม เป็นต้น ทำให้อาชีพของคนในชุมชนมีความหลากหลายทั้งทำการเกษตร โดยใช้พื้นที่ปลูกตามรูปแบบหุบเขา ที่ลาดเชิงเขา ที่ลาดชันภูเขา คือ ปลูกลิ้นจี่ ลำไย กล้วยน้ำว้า ปลูกชาโยเต็ ปลูกข้าวไร่ (ข้าวดอย) และทำนาด้ำ และรับจ้างซึ่งมีทั้งเป็นลูกจ้างของสถานประกอบการต่างๆในชุมชน และออกไปรับจ้างในตัวเมืองเชียงใหม่

เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์และความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ทำให้พื้นที่เกิดการเปลี่ยนเมืองของการถือครองที่ดิน จากคนในชุมชนเป็นคนนอกชุมชนมากขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การเข้ามาพัฒนาเป็นถนนสายหางดง-สะเมิงเป็นวงแหวนรอบดอยสุเทพ ที่ดินถูกขายให้กับนายทุนเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มจากราคาไร่ละไม่กี่แสนจนถึงไร่ละเกือบล้านบาท เกิดสถานประกอบการต่างเกิดขึ้นในชุมชน เช่น สวนบัวรีสอร์ท บ้านกลางดอยรีสอร์ท ม่อนເອື່ອງดอย เป็นต้น วิถีชีวิตของคนในชุมชนจากที่เคยอาศัยการทำการเกษตรเป็นหลัก กลยุทธ์มาเป็นแรงงานรับจ้างทั้งในและนอกชุมชนอย่างไรก็ตามคนในชุมชนยังคงสามารถรักษาลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้เป็นอย่างดี ไม่เกิดการล้มถลายไปกับการเข้ามาของคนภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากของชุมชน สังเกตได้จากประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่ยังมีการปฏิบัติกันอยู่ทุกวัน ประเพณีที่จัดขึ้นทุกวันเช่น 15 ค่ำ เดือนพฤษจิกายนของทุกปี ประเพณีตานหลวผิงไฟพระเจ้าสีเป็ง ซึ่งจะจัดขึ้นประมาณเดือนมกราคมของทุกปี โดยชาวบ้านจะช่วยกันขึ้นฟืนมากองรวมกันและช่วยกันจุดไฟขึ้น ซึ่ง

ตามความเชื่อนั้นถือเป็นการถวายฟืนสำหรับจุดไฟเพื่อให้ความอบอุ่นแก่พระพุทธเจ้า ประเพณีปีใหม่ เมือง เลี้ยงผีบ้านผีเรือน ประเพณีเลี้ยงผีขุนนำ เป็นต้น

4.2.3. ศักยภาพของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว (ความสามารถในการรองรับทางระบบนิเวศน์)

4.2.3.1 ทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บ้านเก่าเดิมถึงแม้จะเป็นชุมชนเล็กๆ มีพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยของคนในชุมชนค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นของตำบลบ้านปง แต่อานาเขตของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายเด่นชัดมากที่สุด เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน ทั้งประเภทพืชผักจำพวก เห็ด หน่อไม้ พืชสมุนไพร และประเภทสัตว์จำพวก ปู ปลา เยี่ยด เป็นต้น อาหารเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วไปตามแหล่งน้ำและป่าไม้ของชุมชน ที่สำคัญยังมีลำห้วยหลายสายที่เป็นแหล่งต้น ตัน กำเนิดอยู่ที่ป่าต้นน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุยและป่าสงวนแห่งชาติแม่ท้าว-แม่นิล รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามอีกด้วย จากการศึกษาวิจัยในระยะแรก ได้มีการสำรวจและเก็บรายละเอียดที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวด้านที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ พอกสรุป เป็น 4 ที่หลักๆ ซึ่งได้แก่

1. น้ำตกติดครกเป็นกลุ่มน้ำตกที่เกิดขึ้นในลำน้ำแม่ปานอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุยป่าบริเวณนี้จะเป็นป่าเต็งรังและป่าผสม น้ำตกติดครกประกอบด้วยน้ำตกขนาดเล็กหลายชั้นขึ้นตามลำน้ำ แม่ปานมีโขดหินน้อยใหญ่เรียงสลับขึ้นกลางลำน้ำ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ชั้น มีทั้งจุดเล่นน้ำ จุดพักผ่อน ชั้นที่สูงที่สุดซึ่งน้ำตกดอยแม่ปานสูงกว่า 30 เมตร และมีความกว้างถึง 5 เมตร

2. น้ำตกศรีสังวาลย์ซึ่งมีระยะทางไกลกว่าน้ำตกติดครก เกิดขึ้นในลำน้ำแม่ปานแบ่งตามลักษณะของน้ำตกออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นน้ำตกมี 3 ชั้น ไล่ระดับจากด้านบนลงด้านล่าง ส่วนที่สอง เป็นกลุ่มน้ำตกขนาดเล็กมีความสูงไม่มากค่อนขุ่นระหว่างลำน้ำแม่ปานก่อนถึงกลุ่มน้ำตกศรีสังวาลย์ ส่วนที่หนึ่ง อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย ลักษณะของป่าเป็นป่าเบญจพรรณที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์สูง ทำให้เส้นทางที่จะขึ้นไปน้ำตกในแต่ละชั้นนั้นค่อนข้างลำบาก ซึ่งในแต่ละชั้นมีลักษณะเด่นแตกต่างกันออกไป บางชั้นเป็นแหล่งอาหาร เช่น ผักฤดู ต้นหวานส้ม ผักหนาม เป็นต้น บางชั้นเป็นก้อนหินน้อยใหญ่เรียงสลับกันตลอดทาง มีโขดหินใหญ่กว่างเรียงกัน สลับกับแอ่งน้ำที่มีอยู่หลายจุด ทำให้สามารถนั่งพักผ่อนและเล่นน้ำได้ บางชั้นบริเวณรอบๆ เป็นป่าหนา มีต้นไม้ใหญ่สูงเป็นจำนวนมาก บางต้นสูงกว่า 40 เมตร นอกจากนี้ยังมีพืชอีกหลายชนิด เช่น ต้นเฟิร์น ต้นหนส์หริ ต้นยางและต้นตะเคียนทอง ขนาดใหญ่ขนาด 4 คนโอบ ความอุดมสมบูรณ์ของชั้นนี้ สังเกตได้จากทั้งต้นไม้ใหญ่ ก้อนหินที่สลับเรียงรายกันจะมีตะไคร่น้ำจับอยู่ มีความสวยงามเหมาะสมแก่ท่องเที่ยวชมความงามของธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง

3. หลังจากชุมน้ำตกแล้วยังสามารถเปลี่ยนเส้นทางเดินป่าเพื่อเข้าไปชม “ดาน้ำ” ที่หัวน้ำนัก ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่และต้นไม้แปลกหาดูยากอยู่มากมาย เช่น ต้นมะໂหโนน ต้นค้างคาวป่า หรือต้นตังหูลวง เป็นต้น ป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การใช้เป็นที่ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งตลอดเส้นทางสามารถพบได้ทั้งลำห้วย พืชผักสมุนไพร และของป่าต่างๆ

4. นอกจากการท่องเที่ยวชมป่าแล้วยังมีจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของหมู่บ้านได้ทั้งหมดอยู่ด้วยกัน 2 จุด คือ จุดชมวิวดอยเลี่ยมที่ 1 ซึ่งสามารถมองเห็นถนนสายทางดง-สะเมิง และหมู่บ้านเก่าเดิม 3 และจากจุดชมวิวที่ 1 เดินต่อไปอีก 300 เมตรก็จะพบ จุดชมวิวจุดที่ 2 เป็นลานอยู่

บริเวณยอดดอย มีศาลาสำหรับนั่งพักผ่อน ซึ่งจากจุดนี้จะสามารถมองเห็นตำบลบ้านปงได้เกือบทั้งตำบล เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน และตั้งเต็นท์ในช่วงฤดูหนาว

การเดินสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวธรรมชาติ 4 เส้น ทำให้พบว่าสภาพของป่ามีลักษณะแตกต่าง กันไป คือ มีทั้งป่าดิบเข้า ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าผสมผลัดใบ และในป่ายังประกอบด้วย พรรณไม้ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน ดอกเอื้อง หลากร้ายชนิดที่น่าสนใจ รวมถึงสัตว์ปีก สัตว์น้ำและสัตว์บกที่อาศัยอยู่ในป่า ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงในการจัดท่องเที่ยวด้านแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาระบบนิเวศน์ ของป่าและความหลากหลายทางชีวภาพป่าไม้ได้ โดยมีตัวอย่างของพรรณไม้ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน และสัตว์ต่างๆ ที่สำคัญที่อาศัยอยู่ในป่า เช่น ไม้สัก, ไม้ตะเคียน ไม้เงะ, ไม้มังกอก กวางเครือแดง เนียม ฤๅษี(ค้างคาวป่า) เอื้องหมายนา ผักกระติん ผักหวานป่า ผักขี้ตัว, บุลง อีองชนิดต่างๆ รวมทั้งเห็ดและหน่อ อีกมากมาย

4.2.3.2 ทรัพยากรด้านสถานประกอบการต่างๆ

ตำบลบ้านปงเป็นแหล่งพักผ่อนที่มีชื่อเสียงแหล่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ มีสถานประกอบการที่มีคนรู้จักอยู่เพร่หultyทั่วประเทศ เช่น กุฎิชาดอย เปลวิลลา อุทยานล้านนา สวนบัวรีสอร์ท นอกจากนี้ยังมีโรงแรมหรูระดับ 5 ดาว คือ โรงแรมวิลลัด้า มีการเกิดขึ้นของรีสอร์ท ร้านอาหาร ตลอดเส้นทางของตำบลบ้านปง ในส่วนของบ้านเก่าเดือนนั้นก็มีสถานประกอบการเหล่านี้อยู่ห่างจากถนนและมีขนาดใหญ่ หมู่บ้านหนึ่ง ที่สำคัญๆ ได้แก่ โรงแรมนานาชาติ สวนบัวรีสอร์ท ซึ่งมีที่พักมากกว่า 100 ห้อง เป็นทั้งรีสอร์ท และโรงแรม มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกครบครัน เป็นโรงแรมที่เคยมีการจัดประชุม คณะกรรมการและรัฐมนตรีสัญจรมาแล้วในอดีต บ้านกลางดอยที่เป็นรีสอร์ทน้ำตกใหญ่ ที่มีความสวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง รวมถึงเป็นที่พัก ที่จัดเลี้ยง จัดประชุมสัมมนา ที่สามารถรองรับผู้มาพักได้มากกว่า 200 คน ในส่วนของร้านอาหารก็มีอยู่ห่างจากถนน เช่น ร้านอาหารภูเขา ซึ่งเป็นทั้งร้านอาหาร และมีที่พักไว้บริการด้วย เป็นต้น ถึงแม้ว่าสถานประกอบการต่างๆ จะมีมากกว่า 20 แห่งในตำบลบ้านปง แต่ทรัพยากรด้านนี้ของบ้านเก่าเดือนนี้มีอยู่ไม่ถึง 10 แห่ง แต่เนื่องจากตำบลบ้านปงเป็นตำบลที่มีหมู่บ้านเชื่อมต่อกันเป็นทาง ยาวรอบถนนสายหางดง-สะเมิง ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมต่อ และไม่สามารถแยกจากกันได้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงมักจะมีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทั้งตำบลไม่ได้ มีการจำเพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง

4.2.4 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.2.4.1 แหล่งเรียนรู้อันหลากหลาย

การให้บ่มารดาของคนนอกชุมชนที่นำทั้งทุนและวัฒนธรรมที่แตกต่างเข้ามา ทำให้บ้านเก่าเดือ เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามคนในชุมชนยังคงสามารถรักษาขนบธรรมเนียม และภูมิปัญญา ท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่ยังมีการปฏิบัติกันอยู่ ทุกปี เช่น ประเพณีที่เป็น ประเพณีตานหล้าผิงไฟพระเจ้าสีเปี๊ย ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีเลี้ยงผีขุน น้ำ เป็นต้น ชุมชนยังคงวิถีชีวิตแบบเดิม เน้นการเกษตรแบบชาวบ้าน ที่พึงพึ่งธรรมชาติ ใช้ภูมิปัญญาที่สามารถนำความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในป่ามาเป็นอาหาร และยารักษาโรคได้ เช่น การทำสวนพืชผักพื้นบ้านและสวนสมุนไพร การปลูกข้าวไร่ หรือปลูกข้าวดอย การทำไฟล์ดองดึง การทำสวนชาโย

เต้ หรือมะเขือเครือ การทำข намปاد การเก็บรถด่วน หรือหอนอนไม่มีไฟ การเก็บผึ้ง ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด ผึ้งหลวง (ภาษาพื้นบ้าน) ผึ้งโกกน (ภาษาพื้นบ้าน) การเก็บต่อ โดยทั่วไปในป่า มี 7 ชนิด คือ 1.ต่อขี้หมู 2.ต่อแม่ดำ(ต่อหม่อน) 3.ต่อแม่แดง (ภาษาพื้นบ้านเรียก “ต่อฟอย”) 4.ต่อนอนวัน 5. ต่อหม่น (แมงหม่น) 6.ต่อขี้ควาย7. ต่อหัวเสือ การดูนกในป่า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการสะสมอันยาวนานของความรู้ กิจเดเป็นภูมิปัญญาที่หลากหลาย พร้อมที่ถ่ายทอดให้แก่เด็ก เยาวชน และคนอุยกุศึกษาต่อไป

4.2.4.2 การท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงาม

ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์มากป่าเขียวทึบหนาแน่นเต็มไปด้วย พรรณไม้หลักหลายชนิด เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน และสัตว์น้อยใหญ่ในป่าลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมแก่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ที่ประกอบกับป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์เขียวขี้ มีลำห้วยหลาสายสายน้ำ เป็นแหล่งต้นน้ำ ต้นกำเนิดอยู่ที่ป่าตันน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุยและป่าสงวนแห่งชาติแม่ท่าช้าง-แม่ขันล พบน้ำตกที่สวยงามด้วยกัน 2 แห่งคือ น้ำตกคาดครก ลักษณะเด่น คือที่มีน้ำตกขนาดเล็กหลาวยั้งน้ำตามลำน้ำแม่ปานมีโขดหินน้อยใหญ่เรียงสลับกันลงลำน้ำ ระหว่างเส้นทางเดินจะพบ ไม้ยืนต้น พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน ดอกเอื้องและเฟริร์นหลายชนิด เช่น ไม้ยาง ไม้เติม ไม้เดือ ไม้แสลงใจ ไม้ก่อ ไม้มะกั้งแดง ผักฟ่อค้าดีเมีย บอนเบี้ย เห็ดแดง หน่อไม้ โตไม้รุ้ล้ม พลับพลึงขาว ดอกเอื้องดิน เอื้องผึ้ง เอื้องแซะ เป็นต้น รวมถึงปูท้องถิน เรียกว่า “ปูจ่าว” น้ำตกศรีสังวาลย์ ตั้งอยู่ในเขตป่าแบบป่าเบญจพรรณที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์สูง ป่าແสนนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ตันไม่มีขันขนาดใหญ่ เช่น ไม้ยาง ไม้จุน ไม้มะตะ ไม้ตะเคียน เป็นต้นและบางต้นจะมีตระไคร่น้ำสีเขียวพร้อมต้นเฟริร์นและกล้วยไม้ป่าเกาะอยู่ตามลำต้นแสดงถึงความชุ่มชื้นและความหลักหลายทางชีวภาพสูง มีความสวยงามเหมาะสมแก่ท่องเที่ยวชมความงามของธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งมีก้อนหินน้อยใหญ่เรียงสลับกันตลอดทาง มีโขดหินใหญ่ว่าเรียงกัน สลับกับ弄น้ำที่มีอยู่หลาຍจุด ทำให้สามารถนั่งพักผ่อนและเล่นน้ำได้ บางชั้นบริเวณรอบๆเป็นป่าหนาทึบ มีต้นไม้ใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก

นอกจากนั้นยังมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ห้วยน้ำตก เป็นต้นน้ำซึ่งน้ำซับที่ผุดออกจากใต้ดิน เป็นแหล่งน้ำอุปโภคของบ้านใหม่สันนะยอมที่ 10 และบ้านเก้าเดือ หมู่ที่ 3 ลักษณะของป่าเป็นป่าดิบเขามีความชุ่มชื้นมากมีระบบนิเวศน์ป่าที่สมบูรณ์ การเดินทางไปห้วยน้ำตก ใช้รถยกต่อจากถนนทางดง-สะเมิงเข้าแยกถนนทางเข้าบ้านใหม่สันนะยอมหมู่ที่ 10 และผ่านหมู่ที่ 10 ผ่านอ่างเก็บน้ำบ่อแร่ (ห้วยขุ่นคำ) ซึ่งเป็นน้ำอุปโภคของบ้านเก้าเดือ และบ้านใหม่สันนะยอม เข้าถนนเส้นแม่น้ำไทรสภาพถนนค่อนข้างชุ่นชื้น ผ่านสวนลินจี ทุ่งนา สวนชาโยเดื่องชาวบ้านระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร จอดรถไว้ในสวนลินจี เดินเท้าเข้าป่าเขตอุทยานสุเทพ-ปุย แหล่งสุดท้ายเป็น จุดชมวิวดอยเลี่ยม ที่สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ของตำบลบ้านปงด้านฝั่งตะวันออกคือด้านอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย (มองเห็น 180 องศาเซลเซียส) มองเห็นบ้านพักอาศัยที่และทำกินบ้านเก้าเดือ บ้านทุ่งโป่ง บ้านแม่ยะ บ้านใหม่สันนะยอม บ้านใหม่ห้วยลึก บ้านปางยาง สถานประกอบการ และทำน้ำกุ๊พิงค์ราชนิเวศน์บันดอยสุเทพ การเดินทางขึ้นไปบนจุดชมวิวดอยเลี่ยมไปได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 ขับรถยกต่อไฟล์แยกจากถนนทางดง-สะเมิง บ้านเก้าเดือ ขึ้นไปถึงยอดดอยจุดชมวิว ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ลักษณะที่ 2 ขับ

รายงานต์แยกจากถนนทางดง-สะเมิง บ้านเก่าเดื่อ ขึ้นไปถึงสามแยกประมาณ 1 กิโลเมตร จะครistenต์ไว้แล้วเดินขึ้นไปบนยอดดอยจุดชมวิวจะได้บรรยายกาศของการเดินขึ้นดอยระหว่างทางสามารถชื่นชมความงามของทิวทัศน์ทั้งสองด้านได้ ทางเดินขึ้นจุดชมวิวจะเป็นถนนดินลูกรังลักษณะลาดชันระหว่างทางด้านซ้ายจะเป็นหินผาประกอบด้วยไม้ยืนต้นและพืชล้มรุก จุดชมวิวจะมีสองระดับก่อถนนยอดจุดชมวิวดอยเลี้ยมประมาณ 200 เมตร จะมีจุดทางด้านขวาเมื่อที่สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ของบ้านเก่าเดื่อหมู่ที่ 3 ขึ้นไปถึงบ้านปงยางหมู่ที่ 7 ตำบลบ้านปง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต.บ้านปง” โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเก้าเดือ หมู่ 3 ตำบลบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาถึง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับพื้นที่ แนวทางการสร้างความร่วมมือ ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับสถานประกอบการต่างๆ รวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ในช่วงนี้เป็นการวิจัยในระยะที่ 1 โดยมีขอบเขตเนื้อหาเน้นหนัก 2 ด้าน คือ ด้านและการศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อวางแผนแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยศึกษาครอบคลุมประเด็น ประวัติศาสตร์ชุมชนประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต ภูมิปัญญา นักท่องเที่ยวและสถานประกอบการรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และด้านที่สองเนื้อหารอบคลุมประเด็นรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นศึกษาศักยภาพของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงบนความหลากหลายของกลุ่มคน การเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้ง การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่ม Focus group Discussions การจัดไว้ที่ชาวบ้าน รวมทั้ง ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ สามารถสรุปบทเรียนและอภิปรายผลการวิจัยรวมทั้งข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.2 บทเรียนของทีมวิจัยที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการวิจัย (ระยะที่ 1)

จากการทำงานในระยะที่ 1 เวลา 8 เดือน (1 มีนาคม 2551 ถึง 30 ตุลาคม 2551) ทีมวิจัยได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเก้าเดือ ได้ข้อสรุป และบทเรียนที่เกิดจากการทำงานร่วมกันดังนี้

- 5.2.1 เรียนรู้รากเหง้าของตนเองว่าเป็นใคร มาจากไหน มีวิถีชีวิตอย่างไร
- 5.2.2 เรียนรู้ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชน ที่เกิดจากประสบการณ์หาอยู่หากินกับป่าเกิด การเรียนรู้ที่เป็นบทเรียนนำไปสู่วิถีชีวิตคนกับป่าต่างพึ่งพาอาศัยกัน
- 5.2.3 เรียนรู้ความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเส้นทางเดินป่า
- 5.2.4 เรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันก็ยังปฏิบัติอยู่
- 5.2.5 เรียนรู้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในตำบลบ้านปง และสถานประกอบการที่รองรับนักท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่มีนักท่องเที่ยวมาก ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวมาห้อย ลักษณะของการมาเที่ยว การร้องขอการรับบริการในด้านต่างๆ ของนักท่องเที่ยว

5.2.6 เรียนรู้หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีประสิทธิภาพในด้านการบริหารกลุ่มคน การจัดการตลาด การจัดการป่าไม้และการอนุรักษ์ การประชาสัมพันธ์ การจัดการบ้านพักโภมสเตย์ การจัดการขยายในชุมชน

5.2.7 เรียนรู้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

จากการเรียนรู้ดังกล่าวนำไปสู่การเกิดบทเรียนของทีมวิจัยท้องถิ่นที่สามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงวางแผนแนวทางในการจัดทำแผนการวิจัยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระยะที่ 2 ได้อย่างเหมาะสมสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ที่จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างการยอมรับของคนทั้งชุมชนให้เกิดความตระหนัก และกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า และสิ่งแวดล้อม ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจะเป็นแหล่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชื่นชมธรรมชาติ และชุมชนก็จะเกิดรายได้ทางอ้อมจากนักท่องเที่ยว

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโครงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นความรู้ใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ของชุมชนที่ต้องการระยะเวลาในการปรับตัว และความเข้าใจต่อกระบวนการวิจัย ทำให้ในระยะแรกเกิดปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

5.3.1 นักวิจัยขาดการบันทึก จำข้อมูลไม่ได้ (บางเรื่องรอหัวหน้าโครงการฯ) เนื่องจากทีมวิจัยท้องถิ่นเป็นชาวบ้านที่ไม่ได้มีวิถีชีวิตเกี่ยวกับข้อมูลนักวิจัย เช่น การเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ไม่ถนัดในการเขียน ใช้วิธีจดจำและบอกเล่าจะง่ายและสนัดกว่า

5.3.2 ชาวบ้านคนอื่น มองการทำงานของทีมงานวิจัย เป็นพวก NGOs

5.3.3 การเข้าถึงสถานประกอบยังได้ข้อมูลน้อย ยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

5.3.4 ข้อมูลบางอย่าง ยังไม่สามารถเก็บได้ เช่น ขาดการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

5.3.5 ทีมวิจัยท้องถิ่นเวลาทำงานไม่ค่อยตรงกัน บางช่วงแทบจะไม่มีเวลา เพราบางคนทำงานรับจ้างรายวัน

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในศักยภาพของทีมวิจัยชุมชน ที่สามารถนำข้ออ่อนมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนได้ในระหว่างการดำเนินงานวิจัย เช่น การเขียนข้อมูลที่ทีมวิจัยชุมชนไม่สามารถเขียนออกมากได้ด้วยตนเอง จึงต้องมีการปรับปรุงโดยใช้แบบสอบถามในแต่ละประเด็นที่ทีมวิจัยรับผิดชอบให้เขียนข้อมูลลงในแบบสอบถาม ซึ่งปรากฏว่าทีมวิจัยชุมชนสามารถเขียนออกได้ดีมีรายละเอียดค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นการเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยและทีมวิจัยชุมชนในด้านความถนัดของบุคคลที่ไม่เหมือนกัน

5.4 แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา

5.4.1 มีการอบรมการเก็บข้อมูลภาคสนามของนักวิจัยชุมชนโดยทีมที่ปรึกษาและทีมพี่เลี้ยง (สก.ว.) เนื่องจากที่ผ่านมาyang ไม่มีการจัดระบบการลงภาคสนามที่ชัดเจนส่วนมากจะเป็นการสัมภาษณ์ชาวบ้านด้วยกันเอง การจับประเด็นหรือการเขียนทำให้เกิดปัญหา บางกรณีจะให้นักวิจัยชุมชนนำเทปไปบันทึกและให้ทีมที่ปรึกษาออดเทป

5.4.2 ทำความเข้าใจกับชาวบ้านที่มีองค์การทำงานของทีมวิจัยชุมชนเป็นพวก NGOs โดยเฉพาะกับแกนนำชุมชน โดยให้ทีมวิจัยชุมชนเข้าไปทำความเข้าใจในแต่ละหมู่บ้านโดยผ่านเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านหรือการพูดคุยกันกลุ่มย่อย

5.4.3 การเก็บข้อมูลหรือการทำงานกับสถานประกอบการที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือจากการพูดคุยกันพบว่า คนภายในชุมชนบางคนที่ทำงานในสถานประกอบการที่เป็นห้องคังงาน,หัวหน้าคังงาน,ประชาสัมพันธ์ ทีมวิจัยชุมชนจะไปทำความเข้าใจกับกลุ่มคนเหล่านี้ก่อน และให้คันเหล่านี้เป็นสื่อกลางในการเชื่อมประสานและเก็บข้อมูล รวมทั้งทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนให้เป็นคนเชื่อมประสานต่อไป

5.4.4 การทำงานในหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นการเก็บข้อมูลสถานประกอบการ การเก็บข้อมูลชุมชน การทำงานร่วมกับหน่วยงานรัฐ พระสงฆ์ เด็กและเยาวชน และผู้สูงอายุ ต่อไปต้องมีการกำหนดบทบาทการทำงานในแต่ละส่วนให้ชัดเจนว่าใครเหมาะสมจะทำในส่วนไหน

5.4.5 การทำงานของนักวิจัยชุมชนที่ไม่ค่อนตรงกัน จะมีการทำเป็นแผนตารางเวลาทั้งระยะสั้น และระยะยาว หาช่วงเวลาที่เหมาะสม การทำงานอาจจะเพิ่มความถี่ในการลงพื้นที่มากขึ้น จัดเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่ว่างตรงกัน กลุ่มละ 4-5 คน โดยแยกเป็นเวลา และประเด็นในการพูดคุยและนำข้อสรุปมาคุยกันในกลุ่มใหญ่ต่อไป

5.5 ข้อเสนอแนะ และแนวทางในระยะต่อไป

5.5.1 การกระจายข่าวสารการทำงาน และแนวคิดการทำงานวิจัย ทั้งคนในชุมชน ชุมชน

ข้างเคียง และหน่วยงานองค์กรต่างๆ

5.5.2 เจาะถึงเป็นบางประเด็น เนื่องจากบางเรื่องต้องรอตามฤดูกาล เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยว เป้าหมาย

5.5.3 คิดวิธีการทำงานร่วมกับสถานประกอบการ

5.5.4 เน้นการสื่อสารให้กับคนภายนอกให้รู้จัก การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น แผ่นพับ รูปกิจกรรม โปรแกรมการท่องเที่ยว

5.5.5 พัฒนาด้านภาษาพ้องแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ในด้านเส้นทางเดินป่าให้ชัดเจน ปรับภูมิทัศน์โดยรอบน้ำตก จุดชมวิวดอยเลี่ยม เพิ่มเติมป้ายบอกเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติให้ชัดเจน ป้ายบอกซื้อตั๋วไม่ที่สำคัญ พืช ผัก สมุนไพรพื้นบ้าน และจุดเสี่ยงที่อาจจะเกิดอันตรายกับนักท่องเที่ยว

5.5.6 พัฒนาบุคลากร ในด้านมัคคุเทศก์ การบริหารจัดการกลุ่ม การนำเสนอข้อมูล

5.5.7 ควรมีการทบทวนข้อมูลที่ได้ว่าข้อมูลประเภทไหนและข้อมูลอะไรที่จะมีประโยชน์ต่อชุมชน

5.5.8 ควรมีการหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเป็นมาของสถานประกอบการต่างๆ ว่ามีการก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไหร่และรูปแบบการดำเนินงานของสถานประกอบการเป็นอย่างไรเพื่อทำให้ทราบถึงบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง

5.5.9 การใช้เครื่องมือแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานประกอบการควรมีการปรับค่าตอบให้เหมาะสม ชัดเจนว่าที่แท้จริงแล้วผู้วิจัยมีเป้าหมายอย่างไร และต้องการข้อมูลประเภทไหนบ้าง และการใช้เครื่องมือแบบสอบถามเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวควรมีการปรับค่าตอบให้เหมาะสมและเป็นข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้อย่าง

แท้จริง เช่น ที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมที่ต้องการทำ เป็นต้น และในการสัมภาษณ์เมื่อว่าจะเป็นคนในหมู่บ้าน สถานประกอบการ หรือนักท่องเที่ยว ความมีการนำมาอ้างอิงด้วยว่าเป็นใคร สัมภาษณ์เมื่อไร

5.6 แผนงานระยะที่ 2

ทีมวิจัยชุมชนและพี่เลี้ยงทีมวิจัย ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ บทเรียน ด้านกระบวนการจัดการท่องเที่ยว และข้อมูลศักยภาพของชุมชนในหลายด้านเช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น พบร่วมกันว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานระยะที่ 2 ของโครงการ ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมสมกับบริบท และศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำไปสู่การตอบคำถามโจทย์วิจัย และวัตถุประสงค์โครงการได้ โดยมีรายละเอียดแผนงานโครงการระยะ 2 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 แผนงานโครงการจัดการห้องเที่ยวนอดูซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรม	วิธีการศึกษา	ผู้ร่วมกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	ระยะเวลา
1. เก็บข้อมูลเพิ่มเติม - รับแบบสำรวจจัดการและบริการของสถาน ประกอบการและแห่ง - ข้อมูลห้องที่อยู่ - ข้อมูลจำนวนชานชาลาในชุมชนที่ ดำเนินการประมวลผล	- แก้ไขเพิ่มเติมโดยสอบถามนักท่องเที่ยวและสถานประกอบการ ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ - ออกแบบแบบสอบถามข้อมูลชานชาลาที่ทำางในสถานประกอบการ - กันข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และสัมภาษณ์บุคลากร	ทีมวิจัย 16 คน	ผู้พัฒนา	มกราคม-เมษายน
2. ปรับปรุงสำหรับเดินป่า 2 เส้น - นำตัวศรีสุวรรณ - นำตัวตาครรภ์	- ประชุมหารือทางแผนการสำราจ และแบ่งห้าที่ความรับผิดชอบ - ติดสีกรุงเส้นทาง - ทำรากไม้ผ่าน, เรือก บริเวณจุดเสียง - ทำป้ายติดตามจุดที่สำคัญ เช่น ป้ายบอกระยะทาง ป้ายบอกต้นไม้ใหญ่ ป้ายบอกความลึก สองข้างๆ	ทีมวิจัย 16 คน	ผู้ช่วย ผล 8 ครั้ง	มกราคม – เมษายน
3. พัฒนาตัวอย่าง 3.1 เทคนิคการพูด 3.2 อบรมมีคุณภาพ 3.3 การบริหารจัดการกลุ่ม	- อบรม 1 วัน - อบรม 2 ครั้ง ละ 2 วัน - อบรม 1 วัน	ทีมวิจัย 16 คน และ ผู้นำชุมชนที่สนใจ	ผู้ช่วย ผู้ดูแลครรภ์	กุมภาพันธ์ – ตุลาคม ประจำเดือน ก่อนวันที่ 10 เมษายน
4. ประชาสัมพันธ์ - พัฒนาจัดโปรแกรมห้องเที่ยว กำหนดระยะเวลา + จัดรวม	- ประชาสัมพันธ์ผู้คิดเห็น ขอเสนอแนะร่วมกันในการจัดโปรแกรมทัวร์ - สรุปโปรแกรมห้องเที่ยว	ทีมวิจัย 16 คน	บุญสม วิทยา	พฤษภาคม-มิถุนายน
5. อบรมความรู้ต้านการหลอก - ฝึกอบรมห้องเที่ยว กำหนดระยะเวลา + จัดรวม	- อบรม 1 วัน - ให้ความรู้เรื่องการดำเนินหลักฐาน เรียน แผนพื้นฐาน ไปสู่ตลาด หนังสือ การจัดนิทรรศการรับภาระและดาวน์ - ปฏิบัติการทดลองห้อง	ทีมวิจัย 16 คน	บุญสม วิทยา	มิถุนายน